

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії, інтелектуальної
власності
та публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КОВТУН ЄВГЕНІЙ СЕРГІЙОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 352:338:355
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОРГАНІЗАЦІЯ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВОГО
БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Є. С. КОВТУН
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
ДОВЖЕНКО Валентина Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **КОВТУН Євгеній Сергійович**
допущений до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від « ____ » січня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

« ____ » січня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ____ **КОВТУН Євгеній Сергійович** ____ захистив
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

КОВТУН Є. С. Організація планування та виконання місцевого бюджету в умовах воєнного стану. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Досліджено теоретичні та практичні основи публічного управління у плануванні місцевого бюджету в територіальній громаді. Проаналізовано кількісні показники планування бюджету на минулий 2022 р. та 2023 р. у вигляді схем та таблиць. Запропоновано вжити заходів щодо економії бюджетних коштів: здійснення жорсткої економії у бюджетній сфері, зменшення не менше ніж на 10% витрат на оплату праці, оптимізація видатків та зменшення непершочергових витрат, проведення заходів щодо оптимізації та збереження робочих місць у бюджетних установах та комунальних підприємствах громади, подальше провадження системного контролю за роботою розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів в частині взяття зобов'язань (зокрема обліку робочого часу працівників та нарахування заробітної плати).

Ключові слова: місцевий бюджет, фінансування, територіальна громада, податки, планування.

SUMMARY

KOVTUN Ye. Organization of planning and implementation of the local budget under martial law. – Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 - Public management and administration. – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The theoretical and practical foundations of public administration in the planning of the local budget in the territorial community have been studied. Quantitative indicators of budget planning for the past year 2022 and 2023 were analyzed in the form of diagrams and tables. It is proposed to take measures to save budget funds: implementation of austerity in the budgetary sphere, reduction of labor costs by at least 10%, optimization of expenses and reduction of non-priority costs, implementation of measures to optimize and preserve jobs in budgetary institutions and communal enterprises of the community, further implementation of systematic control over the work of lower-level fund managers and recipients in terms of making commitments (in particular, accounting for employees' working hours and calculating wages).

Key words: local budget, financing, territorial community, taxes, planning.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1	8
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	8
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2	17
АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	17
Висновки до розділу 2	22
РОЗДІЛ 3	23
ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	23
Висновки до розділу 3	27
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ.....	35

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Фінансові ресурси забезпечуються економічний та соціальний розвиток держави, саме від їх раціонального використання залежить розвиток добробуту країни та громадян, які в ній проживають. Належна кількість бюджетних ресурсів є запорукою стабільного та швидкого розвитку територіальних громад. Процеси бюджетного планування зазнали значних коригувань в умовах оголошення в Україні воєнного стану.

Від російської агресії постраждала уся країна: області, міста, села, інфраструктура та населення. Місцеві органи самоврядування як і усі, відчули вплив дії режиму воєнного стану та зіткнулись із новими питаннями та проблемами. Реформа децентралізації склала ключову роль у протидії із російською агресією, тому що територіальні громади, які розташовані в прифронтових областях стали основою в боротьбі проти агресії.. Територіальні громади по всій території України організовують свою життєдіяльність в умовах нових викликів. Тому дослідження питань, що пов'язані зі здійсненням повноважень на рівні органів місцевого самоврядування, є актуальними.

Питаннями розробки місцевих бюджетів, планування доходів та видатків бюджетів територіальних громад та проблемами управління процесів планування і прогнозування на місцевому рівні займаються багато дослідників, серед яких варто виділити: Бондаренко Д. П. [9], Борох Н. М. [10], Мельник В. В., Гнип І. П. [14], Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В., Ганущак Ю. І. [13], Дем'янишин В. Г. [15], Злотенко О. Б., Рудніченко Є. М. [18], Бланкарт Ш. [27], Близнюк В.В. [30].

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти планування та прогнозування доходів і видатків місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. **Об'єктом дослідження** є процеси планування та організації виконання бюджетів територіальних громад в умовах воєнного стану.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних основ та практичних рекомендацій щодо організації процесів планування і виконання місцевих бюджетів територіальними громадами України в умовах воєнного стану.

Відповідно до сформульованої мети в роботі поставлені та розв'язані наступні **завдання**: вивчити співвідношення повноважень військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування під час впровадження воєнного стану; ідентифікувати проблеми та виклики, з якими стикнулися органи місцевого самоврядування, в умовах воєнної агресії; провести аналіз основних показників бюджету Житомирської територіальної громади за останній період; розробити рекомендації щодо зміни положень нормативно-правових актів та удосконалення організаційних аспектів, щодо планування та прогнозування місцевих бюджетів в умовах воєнного стану.

У процесі дослідження будуть використані **загальнонаукові та спеціальні методи** пізнання економічних процесів, зокрема, системний підхід для вивчення процесів планування місцевих бюджетів; індукція та дедукція для визначення висновків та постановки гіпотези; аналізу та синтезу, статистичного аналізу та узагальнення для обробки аналітичних матеріалів дослідження, групування для обробки показників та представлення результатів дослідження.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає у визначенні методологічних особливостей процесу планування та виконання бюджетів територіальних громад в умовах воєнного стану.

Практичне значення отриманих результатів. Наведені у даній кваліфікаційній роботі висновки, підходи та обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення процесів планування і прогнозування місцевого бюджету в умовах воєнного стану можуть бути використані органами місцевого самоврядування.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень за темою кваліфікаційної роботи доповідались на наукових конференціях та опубліковані у трьох наукових публікаціях: «Правові аспекти планування місцевих бюджетів в

умовах воєнного стану»; «Особливості планування та виконання місцевого бюджету в умовах воєнного стану»; «Аналіз та оцінка виконання бюджету Житомирської міської територіальної громади в умовах воєнного стану».

Інформаційну базу дослідження складають нормативно-правові акти різних рівнів; наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців-дослідників за темою дослідження, інформаційні ресурси центральних та регіональних органів влади, статистичні дані, аналітичні огляди, інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі *Internet*.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 30 сторінках друкованого тексту. У структурі роботи вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (33 найменування).

РОЗДІЛ 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Фінанси забезпечують економічний та соціальний розвиток держави, саме від їх раціонального використання залежить розвиток добробуту країни та громадян, які в ній проживають. Належна кількість бюджетних ресурсів є запорукою стабільного та швидкого розвитку територіальних громад.

Процес формування місцевих бюджетів, функціональні обов'язки, відповідальність та завдання учасників бюджетування на рівня місцевого самоврядування обумовлено відповідними нормативно-правовими актами. Як визначено у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні»: «бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – це план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування» [34]. В цьому ж нормативно-правовому акті виділено поняття районний бюджет та обласний бюджет, що мають за мету задовольняти спільні інтереси громад в межах районів та областей, а також сприяти врівноваженню їх розвитку. Проте, слід пам'ятати, що місцеві бюджети є самостійними та не включаються до інших бюджетів. Їх самостійність гарантується власними доходами та загальнодержавними, що закріплені на постійній основі, а також тим, що органи місцевого самоврядування мають право самостійно визначати напрями використання своїх коштів, дотримуючись чинного законодавства.

Органи місцевого самоврядування згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» наділені повноваженнями щодо складання, схвалення прогнозів місцевих бюджетів, розробки, затвердження та їх виконання. Доходи до бюджетів територіальних громад формуються з власних джерел та загальнодержавних податків, що визначені законодавством, зборів та інших

платежів. Їх склад визначено Бюджетним кодексом України та Законом України «Про державний бюджет». Бюджетним кодексом України передбачено поділ бюджету на загальний та спеціальний фонди, а також визначено їх складові частини. Слід наголосити, що розподіл коштів між загальним та спеціальними фондами дозволено здійснювати в межах бюджетних призначень. Це відбувається шляхом ухвалення відповідних рішень місцевими органами влади. Місцеві ради також можуть приймати рішення про створення резервного фонду, розмір якого згідно чинного законодавства може бути до 1% обсягів видатків загального фонду місцевого бюджету.

Напрями, розміри та цільове спрямування видатків бюджетів територіальних громад визначаються рішеннями органів місцевого самоврядування. Витрати здійснюються із загального та спеціального фондів. А за рішенням із спеціального фонду може виділятися частина коштів на фонд розвитку.

Формування та виконання місцевих бюджетів має враховувати відповідність між фінансовими ресурсами відповідних бюджетів та повноваженнями щодо здійснення видатків з цих бюджетів. Однак, така відповідність не завжди може бути досягнута через недоотримання доходів до місцевих бюджетів. Тому в Бюджетному кодексі передбачено здійснення фінансового вирівнювання, що відбувається шляхом фінансування окремих видатків з бюджетів місцевого самоврядування. Основним інструментом вирівнювання фінансової спроможності місцевих бюджетів є міжбюджетні трансферти.

Декілька років тому в Україні відбувся процес децентралізації: реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, що розпочалася у 2014 році, основною метою якої є створення умов для формування ефективної і відповідальної місцевої влади, здатної забезпечити комфортне та безпечне середовище для проживання людей по всій території України [11]. Реформа передбачає не просто передачу повноважень та ресурсів від державних органів органам місцевого самоврядування, а й створення базового суб'єкта

місцевого самоврядування, тобто створення територіальної громади [11]. До однієї із основних ланок бюджету України належать місцеві бюджети. Вони відіграють роль у визначенні ВВП, задоволення потреб населення, соціальний розвиток та фінансування державних послуг. Для місцевого самоврядування він є метод створення та планування фінансових ресурсів, які забезпечують функціонування місцевого самоврядування.

Після децентралізації місцеві бюджети територіальних громад є незалежною складовою, що не включається до інших видів бюджету. Вони є самостійно регулюючими та незалежними. Бюджет формується із сплати податків, щорічних юридичних платежів, ФОП та інших видатків, що керуються Законом України.

Впровадження нового механізму роботи громад – децентралізація, змінило систему нарахування та планування бюджету на наступні роки, податкова спроможність територій змінилась та змінило систему загального збалансування всіх місцевих бюджетів до горизонтального вирівнювання податкової спроможності територій залежно від рівня доходу на душу населення.

Децентралізація надає безліч можливостей, а саме:

- децентралізація забезпечує участь звичайних людей у підзвітності та прозорість, а також викорінює верховенство центрального уряду, що сприяє прогресуванню управління.

- запуск місцевого самоврядування: децентралізація зміцнює систему місцевого управління шляхом делегування повноважень місцевим органам влади. Люди отримують можливість зробити свій внесок у систему управління.

- використання місцевих ресурсів: віддалені ресурси країни залишаються невикористаними через підтримку адміністрації. Децентралізація створює можливості для використання місцевих ресурсів нації.

- організаційне управління: децентралізація покращує управлінську діяльність шляхом делегування повноважень.

- децентралізація усуває регуляторні бар'єри для управління.

- зв'язок із віддаленою територією: центральна та місцева адміністрація можуть мати постійний зв'язок завдяки підтримці децентралізації управління. Ефективна комунікація веде до кращого адміністративного управління та управління послугами.

Процеси бюджетного планування зазнали значних коригувань в умовах оголошення в Україні воєнного стану. Для цього було удосконалення та змінено низку законодавчих актів.

24 лютого 2022 р. відбулось вторгнення російського агресора незалежну територію України, що суттєво вплинуло на подальший розвиток економіки та стан фінансів української держави. Бюджетні показники поточного року зазнали кардинального переформатування, через потребу переорієнтації бюджету задля забезпечення потреб військових та виплату перш необхідних соціальних платежів. Крім того, була змінена система управління для швидкого вживання заходів, забезпечення першочергових потреб держави, національної безпеки і соціального захисту громадян. У містах почали діяти військові адміністрації згідно Указу Президента України від 24.02.2022 № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» [1]. Впровадження даних адміністрацій, говорить про збільшений рівень бюджетної централізації. Зокрема, вони мають дозвіл здійснювати такі повноваження:

- розробка, складання та затвердження районних і обласних бюджетів, а також внесення змін до цих бюджетів та затвердження звітів про їх виконання;
- розподілу коштів, які передані з державного бюджету, як дотації та субвенції, між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;
- можуть також встановлювати нові розміри ставки податків і запроваджувати пільги зі сплати місцевих податків і зборів [1].

Стосовно нормативно-правових актів Кабінету міністрів України, що відносяться до бюджетного процесу в умовах воєнного стану, то слід відзначити

наступні: Конституція України, відповідні Закони України та підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента та накази центральних органів виконавчої влади) [1]. У відповідності до пункту 19 статті 92 Конституції України правовий режим воєнного стану визначається виключно законами України [1]. Згідно з цим положенням Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. Згідно із цим законодавчим актом «воєнний стан визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози національній безпеці» [4].

В результаті військової агресії керівні органи нашої країни змушені були приймати відповідні документи. Так, Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 вперше було проголошено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 р. строком на 30 діб [3]. У подальшому, військова агресія не припинялась і строк дії воєнного стану було продовжено декілька разів відповідними Указами Президента України: від 14.03.2022 № 133/2022 – з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 р. строком на 30 діб; від 18.04.2022 № 259/2022 – з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб, до 25 травня 2022 року і так далі. Нині в Україні офіційно діє воєнний стан.

Воєнний стан є правовим режимом та має свої особливості для органів місцевого самоврядування. Слід зазначити, що місцеві громади першими відчували наслідки російської агресії та почали протистояти їй. Очевидно, що і військова агресія і режим воєнного стану суттєво вплинули на функціонування територіальних громад, починаючи з лютого 2022 р. [7]. Стосовно діяльності органів місцевого самоврядування теж було прийнято низку положень у нормативно-правових актах. Так, в Указі Президента України № 64/2022 органам місцевого самоврядування наказано запроваджувати та здійснювати заходи і повноваження, передбачені в Законі України «Про правовий режим воєнного стану», які потрібні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [10].

Як зазначено у статті 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» на територіях, які підпадають під дію режиму воєнного стану можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації [2]. Вони створюються для гарантування дії Конституції та законів України та виконання таких функцій: забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадського порядку та безпеки, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Відповідні рішення щодо утворення військових адміністрацій приймаються Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування. Відповідним чином, Указом Президента України від 24.02.2022 №68/2022 було утворено 24 обласні військові адміністрації [7].

Важливими для планування і виконання бюджетів різних рівнів в умовах воєнного стану є: Постанова від 11 березня 2022 р. № 252, в якій визначено особливості виконання місцевих бюджетів; Постанова від 9 червня 2022 р. № 590; Постанова № 165 від 28 лютого 2022 р. про спрощення проведення публічних закупівель; Постанова 267 від 13 березня 2022 р. щодо спрощення затвердження фінансових документів та інше. У відповідності до Постанови № 590 встановлено особливості казначейського обслуговування, а саме визначена пріоритетність здійснення видатків Казначейством та органами Казначейства, тобто до першої черги належать: видатки на національну безпеку і оборону; видатки для здійснення заходів правового режиму воєнного стану; видатки для обладнання робочих місць для виконання функціональних обов'язків оперативним складом пунктів управління у можливих місцях розгортання Ставки Верховного Головнокомандувача; видатки на матеріально-технічне, транспортне, соціально-побутове та інше забезпечення діяльності Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Офісу Президента України [4].

Для організації і планування бюджетного процесу під час війни також важливі і наступні закони: Законом України від 15 березня 2022 року № 2120 – IX встановлено нові особливості оподаткування, а саме застосовано добровільну сплату єдиного податку платникам 1-2 груп, надано право на застосування спрощеної системи оподаткування 3 групи за ставкою 2% суб'єктами господарювання з річним доходом до 10 млрд грн та без обмеження чисельності працівників та інше; Законом України від 15 березня 2022 р. № 2134-IX призупинено вимоги та процедури Антимонопольного законодавства; відповідно до Закону України від 24 березня 2022 р. № 2142-IX не поширюється дія регуляторного законодавства на встановлення місцевих податків та зборів; згідно із Законом України від 15 березня 2022 року № 2120 – IX ставки акцизного податку на бензини моторні, важкі дистиляти та скраплений газ встановлено на рівні 0 євро за 1000 літрів і т.д. [2].

15 серпня 2022 року на своєму сайті Міністерство фінансів України проінформувало, що Верховна Рада України схвалила зміни до держбюджету на 2022. Ці зміни стосувалися збільшення видатків загального фонду держбюджету на 270,2 млрд грн для того, щоб зміцнювати обороноздатність за рахунок здійснення додаткових внутрішніх запозичень, збільшивши їх з 523,9 млрд грн до 794,1 млрд гривень. Також було спрямовано додаткові видатки загального фонду державного бюджету на: національну безпеку та оборону – 269,5 млрд грн; мобілізаційну підготовку галузей національної економіки України – 10,3 млн грн; поповнення резервного фонду державного бюджету – 715,7 млн гривень. Збільшення цих видатків сприятиме реалізації заходів щодо забезпечення державного суверенітету, підвищення обороноздатності і безпеки держави, подолання негативних наслідків, спричинених широкомасштабною збройною агресією російської федерації проти України [3]. Також важливою є і наступна інформація Мінфіну про те, що за період з 24 лютого 2022 року по 16 серпня 2022 року джерелами фінансування державного бюджету є військові облігації, кредити

від Міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти [4].

В умовах дії воєнного стану вкрай важливим є забезпечення організації та здійснення бюджетного процесу в Україні. Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку оперативних та результативних рішень, що призводять до змін у бюджетному законодавстві та спрямовані на захист населення і на ефективне функціонування бюджетної сфери під час війни.

Система планування місцевого бюджету значною мірою залежить від надійного аналізу минулих років та звітності. Побудова бюджетних показників, їх вимірювання, звітність дає державі можливість досягти згоди щодо цілей програми та фактичних показників ефективності. Різні заходи оцінюють різні аспекти бюджетного фінансування. Використання кількох заходів спирається на цільний взаємозв'язок між ресурсами, процесом і результатами.

Висновки до розділу 1

Отже, місцеві бюджети становлять фінансову основу для соціального обслуговування та забезпечення життєдіяльності територіальної громади. За рахунок коштів місцевих бюджетів створюються сприятливі умови для економічного розвитку громади, підтримується належний рівень надання соціальних послуг, формується ефективна виробнича та соціальна інфраструктура, забезпечується високий рівень якості життя населення. Планування і виконання місцевих бюджетів врегульовується низкою нормативно-правових документів та відбувається з дотриманням певних принципів.

Нині забезпечення організації та здійснення бюджетного процесу в Україні відбувається з урахуванням умов воєнного стану. Встановлено, що Президент

України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку оперативних та результативних рішень, що призводять до змін у бюджетному законодавстві та спрямовані на захист населення і на ефективне функціонування бюджетної сфери під час війни.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Досліджено виконання запланованого бюджету Житомирської міської територіальної громади в умовах воєнного стану. Виконано оцінку показників загального та спеціального фонду, проаналізовано фактори, що негативно вплинули на надходження податків та зборів до бюджету громади у 2022 році. Крім того, було запропоновано заходи щодо економії бюджетних коштів.

Соціальний та економічний розвиток України забезпечується публічними надходженнями, від економічного та ефективного використання яких залежить рівень добробуту країни та громадян. Наявність достатньої кількості ресурсів є запорукою сталого розвитку країни та територіальних громад.

Як свідчать дані з сайту Житомирської міської ради надходження за останні 9 місяців 2022 року складають 2876, 9 млн грн. З них частина належить до загального фонду і складає 2727, 7 млн грн (табл. 2.1), який включає в себе власні доходи у розмірі 2280,7 млн грн та трансферти 447,0 млн грн. Другу частину фінансових надходжень складає спеціальний фонд (табл. 2.3), до якого входять власні доходи у розмірі 148,7 млн грн та трансферти 0,5 млн грн.

Фактори, які негативно вплинули на надходження податків та зборів до бюджету громади у 2022 році

- введення воєнного стану в Україні з 24.02.2022 та його продовження;
- прийняття Верховною Радою України та введенням в дію пільг при сплаті місцевих податків у 2022 році;
- припинення господарської діяльності значної кількості суб'єктів господарської діяльності, в т.ч. по причині виїзду за кордон;
- зменшення обсягів реалізації товарів (робіт, послуг);

- встановлення ставки акцизного податку на пальне у розмірі 0 євро з квітня по жовтень 2022 ;
- заборона торгівлі підакцизними товарами (алкогольні вироби та пиво у лютому-травні 2022);
- нарощування суми несплачених місцевих податків.

Таблиця 2.1

**Виконання планових показників загального фонду бюджету
Житомирської міської територіальної громади за 9 місяців 2022 р.
в розрізі джерел надходження**

Джерело	План, млн. грн	Факт, млн. грн	+/-, млн. грн	%
Податок на доходи фізичних осіб	1698,5	1734,3	35,8	102,1
Єдиний податок	296,3	273,1	-23,2	92,2
Податок на майно	149,0	124,0	-24,9	83,3
Акцизний податок	103,6	114,6	11,0	110,6
Інші	37,6	34,7	3,0	92,0
Разом	2285,0	2280,7	-4,3	99,8

Джерело: Офіційний сайт Житомирської Міської Ради

З даних таблиці 2.1 бачимо, що планові показники загального фонду бюджету Житомирської територіальної громади за 9 місяців 2022 р., незважаючи на складні умови воєнного стану, були майже виконані. Зокрема, за окремими джерелами надходження, такими як податок на доходи фізичних осіб спостерігаємо перевиконання на 2,1%, акцизний податок – на 10,6%. За іншими джерелами недовиконання становило в межах 7,8-16,7%. Загалом плановий показник доходів виконано на 99,8%, що є досить гарним результатом.

Надалі ми можемо проаналізувати виконання показників загального фонду бюджету по джерелах в порівнянні до 9 місяців 2021 року (табл.2.2). Із зробленого аналізу ми бачимо, що податок на доходи фізичних осіб збільшився на 652,9 млн грн, єдиний податок на 10,6 млн грн, податок на майно навпаки зменшився із 140,1 до 124,0 млн грн, акцизний податок також зріс до 114,6 млн грн, разом із

іншими податками загальний фонд в порівнянні з минулим 2021 роком збільшився на 658,7 млн грн.

Таблиця 2.2

**Порівняння показників загального фонду бюджету
Житомирської міської територіальної громади в динаміці
за джерелами надходження**

Джерело	9 міс. 2021 р. (млн грн)	9 міс. 2022 р. (млн грн)	+/- (млн грн)	%
Податок на доходи фізичних осіб	1081,4	1734,3	652,9	160,4
Єдиний податок	262,5	273,1	10,6	104,1
Податок на майно	140,1	124,0	-16,1	88,5
Акцизний податок	101,6	114,6	13,0	112,8
Інші	36,4	34,7	-1,7	95,3
Разом	1622,0	2280,7	658,7	140,6

Джерело: Офіційний сайт Житомирської Міської Ради

Загальний фонд формується за рахунок коштів, що призначені для реалізації загальних функцій, а до спеціального надходять кошти, що мають конкретне призначення, у тому числі позабюджетні кошти бюджетних установ та організацій [5]. Далі проаналізуємо виконання показників спеціального фонду бюджету (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Виконання показників спеціального фонду бюджету
Житомирської міської територіальної громади**

Джерело	План 9 міс.2022	Факт 9 міс.2022	+/-	%
Бюджет розвитку	27,0	25,1	-1,9	93,0
Продаж майна	12,0	14,1	2,1	117,5
Продаж землі	15,0	11,0	-4,0	73,4
Цільовий фонд	2,1	1,3	-0,8	62,6
Фонд природи	0,8	1,1	0,3	127,9
Інші надходження	0,02	0,02		
Власні надходження		121,2		
Всього	29,9	148,7	118,8	496,5

Джерело: Офіційний сайт Житомирської Міської Ради

Вцілому фактичні показники спеціального фонду майже не відрізняються від запланованих. Крім власних надходжень, що становили 121,2 млн грн. Проаналізувавши статистику 2021 р. та 2022 р. можна зробити висновки, що бюджет розвитку, який включає у себе пайову участь, продаж майна та продаж землі зменшився на 5,1 млн грн, надходження до цільового фонду зменшилися на 0,4 млн грн, до фонду природи зменшився на 0,1 млн грн. Разом із іншими та власними надходженнями у 2022 році спеціальний фонд зменшився на 25,5 млн грн (табл 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка виконання показників спеціального фонду бюджету Житомирської міської територіальної громади

Джерело	9 міс. 2021 р. (млн грн)	9 міс. 2022 р. (млн грн)	+/- (млн грн)	%
Бюджет розвитку	30,2	25,1	-5,1	77,2
Пайова участь	0,02	0,001	-0,02	-
Продаж майна	12,9	14,1	1,2	109,2
Продаж землі	17,3	11,0	-6,3	63,9
Цільовий фонд	1,7	1,3	-0,4	77,3
Фонд природи	1,2	1,1	-0,1	87,6
Інші надходження	0,1	0,02	-0,08	
Власні надходження	141,0	121,2	-19,8	86,0
Всього	174,2	148,7	-25,5	85,4

Джерело: Офіційний сайт Житомирської Міської Ради

Аналіз видатків загального фонду бюджету у I півріччі 2022 р. наведено у таблиці 2.5. Напрямки видатків, що були зазначені: оплата праці з нарахуваннями, субсидії та поточні трансферти підприємствами, оплата комунальних послуг та енергоносіїв, реверсна дотація, соціальне забезпечення, продукти та інші видатки. Загальний стан видатків мав бути 1 752,8 млн грн, в результаті факт становив 1 079, 5 млн грн, у відсотках факт виконання становить 61,6%.

Таблиця 2.5

Аналіз видатків загального фонду бюджету Житомирської міської територіальної громади у I півріччі 2022 р.

% у структурі фактичних видатків	Напрямок	План, млн.грн	Факт, млн.грн	% виконання
59,7	Оплата праці з нарахуваннями	881,3	645,0	73,2
21,6	Субсидії та поточні трансферти підприємствам	301,3	233,0	77,3
6,7	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	113,5	72,4	63,8
1,8	Реверсна дотація	71,8	19,9	27,7
1,5	Соціальне забезпечення	57,6	16,4	28,5
0,7	Продукти харчування	47,2	6,3	13,3
8,0	Інші видатки	280,1	86,5	30,9
Разом		1 752,8	1 079,5	61,6

Джерело: Офіційний сайт Житомирської Міської Ради

Досить складними були умови виконання бюджету Житомирською міською радою у 2022 р. Зважаючи на багато обставин видаткова частина бюджету у I півріччі 2022 р. була виконана на 61,6%, що видно з табл. 2.5. Найбільше було виконання за статтями: оплата праці з нарахуваннями – 73,2%, субсидії та поточні трансферти підприємствам – 77,3% та оплата комунальних послуг та енергоносіїв – 63,8%. Тобто за найбільшими статтями витрат спостерігається найвищий відсоток виконання.

Особливості виконання бюджету громади у I півріччі 2022 року

- втрати бюджету у зв'язку із введенням воєнного стану та надання пільг по податках
- зменшення обсягів субвенцій з державного та обласного бюджетів
- соціальна спрямованість видатків бюджету громади

- призупинення здійснення капітальних видатків
- залучення до бюджету додаткових джерел фінансування (субвенцій та дотацій з державного бюджету, грантів, благодійних внесків тощо)
- збереження на рахунках бюджету громади реверсної дотації (51,9 млн.грн)

Висновки до розділу 2

В ході дослідження виявлено, що основну проблематику вітчизняної практики щодо формування дохідної частини державного бюджету можна поділити на дві частини:

1. Проблематика на стадії складання, аналізу, розгляду та затвердження бюджету.
2. Проблематика, що виникає під час впровадження, виконання бюджету.

Слід наголосити, що військова агресія та введення внаслідок цього воєнного стану в країні досить негативно вплинуло на формування доходної частини бюджету Житомирської міської територіальної громади у 2022 р. та перерозподіл видатків згідно ситуації, що склалась наразі. Зокрема, виїзд частини населення за кордон, припинення господарської діяльності частиною суб'єктів на території громади та зменшення обсягів реалізації продукції знизили економічні показники діяльності громади, а отже і зумовили скорочення надходжень до місцевого бюджету.

Також, слід відзначити, що окремі положення нормативно-правових документів, зокрема, введення пільг при сплаті місцевих податків, відміна ставок акцизного збору та заборона торгівлі підакцизними товарами, також спричинили недоотримання доходів до бюджету громади. Несприятливе політичне та соціально-економічне середовище, в якому зараз знаходиться громада і вся країна, зумовили зростання заборгованості зі сплати місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Міста та територіальні громади – це активи та рушії економічного та соціального розвитку. Вони мають величезні невикористані ресурси, економічний потенціал, який можна і потрібно використовувати для створення економічних можливостей. Це вимагає чіткого планування місцевого бюджету.

Проте, навіть бездоганне планування місцевого бюджету може мати свої недоліки, якщо воно не супроводжується фінансовими та регуляторними стратегіями для реалізації. Державні інвестиції повинні йти пліч-о-пліч із механізмами стратегічного фінансування та підтримкою систем управління.

На даний момент багато органів місцевого самоврядування в країнах, що розвиваються, стикаються з неможливим завданням - фінансування інфраструктури та послуг, які необхідні для задоволення основних потреб зростаючого населення, капіталовкладення неможливі з фінансових причин.

Системи стратегічного управління та планування можуть дати надію місцевим органам влади, що переживають труднощі. Існують можливості для узгодження місцевих потреб з інституційними рамками та інструментами отримання прибутку. Відповідне фінансове управління може використовувати стратегії, які покращують ефективність збору доходів, виграють державна підтримка, використання міської та регіональної економії від масштабу, припинення спекуляції та розповсюдження землі, стимулювання економічної діяльності.

Результати бюджетних покращень можуть дозволяють муніципалітетам здійснювати стратегічні інвестиції у своїх містах, стимулюючи ефективний цикл зростання та надходжень.

Вплив воєнних дій на території нашої країни та неможливість на даний момент визначити та проаналізувати усі наслідки російської агресії, що продовжуються і надалі, робить неможливим розроблення реалістичних прогнозів економічного та соціального розвитку і як наслідок, бюджетних показників на довгостроковий, тривалий період. Саме тому, до законодавства було впроваджено ряд змін, зокрема дія статті 75 БКУ та норми щодо прогнозів місцевих бюджетів [6]. Це означає, що прогноз місцевого бюджету, як документ середньострокового бюджетного планування, у 2022 році не складається.

Враховуючи, ситуацію яка склалась, Міністерство фінансів України рекомендує заповнювати форми у відповідних частинах лише на 2023 рік. Складання має відбуватись згідно вимог зазначених у Бюджетному та Податковому кодексі України, з урахуванням, вступивших в дію, законодавчих змін. Місцевим радам при плануванні дохідної частини місцевого бюджету на наступний 2023 рік у частині податкових і не податкових надходжень та інших доходів, доцільно орудувати [7]:

1. основними прогнозними макропоказниками економічного і соціального розвитку України;
2. нормами Бюджетного та Податкового кодексів України, рішеннями органів місцевого самоврядування про встановлення місцевих податків і зборів, ураховуючи при цьому чинні ставки оподаткування та нормативи зарахування загальнодержавних податків до відповідних місцевих бюджетів й індексацію ставок окремих із них[7].

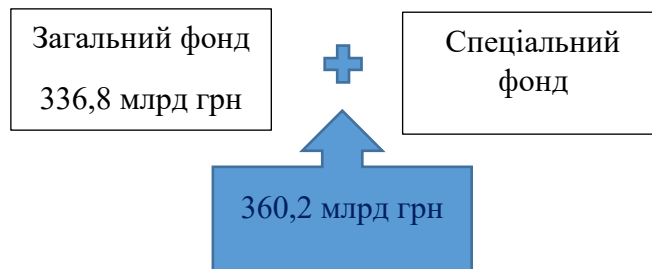
Міністерством фінансів при аналізі та складанні прогнозу стосовно дохідної частини місцевих бюджетів на наступний 2023 рік, враховано [2]:

- показники за 2021-2022 роки – статистичні, що використовувались при прогнозуванні податків та зборів, макропоказники і також прогнозовані показники за 2023 рік;

- реальне виконання запланованої дохідної частини місцевого бюджету за результатами минулих останніх 3 років і 5 місяців 2022 року;
- скасування оподаткування податком на доходи фізичних осіб грошового забезпечення та інші виплати військовослужбовцям із 2023 року;
- період дії воєнного стану, що був введений із 24 лютого та ліквідації наслідків збройної агресії росії проти України.

Прогнозні показники доходів місцевих бюджетів на 2023 рік в порівнянні з планом на 2022 рік зменшено на 77,3 млрд грн, або на 17,7%, а саме: за загальним фондом – зменшується на 75,3 млрд грн, або на 18,3%; за спеціальним фондом – зменшується на 2 млрд грн, або на 7,8%.

Рис. 3.1. Показник доходів місцевих бюджетів на 2023 рік

Джерело: Офіційний сайт Житомирської Міської Ради

При складанні проєкту показника доходів місцевого бюджету на 2023 рік, в першу чергу, повинна бути врахована потреба в фінансах на оплату праці державних працівників та працівників бюджетних установ згідно до умов оплати праці та розміру мінімальної заробітної плати і на проведення розрахунків за електричну, теплову енергію, водопостачання, водовідведення, природний газ і послуги зв'язку, які споживають бюджетні установи. Врахувавши загальний та спеціальний фонд показник доходів місцевих бюджетів на 2023 рік становить 360,2 млрд грн (рис. 3.1).

При формуванні загального та спеціального фонду місцевих бюджетів на 2023 рік потрібно врахувати, що видатки субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на відтворення підтримки певних закладів та заходів у системі охорони здоров'я зараховано у складі програми «Реалізація програми державних гарантій медичного обслуговування населення».

Крім того, потрібно враховувати, що у 2022 році Кабінет Міністрів України затвердив постанову «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»[4]. Прийняте рішення дозволить забезпечити наступне:

- купівля автобусів для безпечного підвезення дітей до закладів освіти;
- надання висококваліфікованої медичної допомоги, методом пересадки органів та інших анатомічних матеріалів;
- підтримка в робочому стані систем оповіщення населення, що є одним із першочергових заходів, що стосується безпеки громад в умовах воєнного стану;
- надання психологічної реабілітації ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих ветеранів війни, членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України[6], постраждалих учасників Революції Гідності, а також з'явиться змога закупити та виготовити бланки посвідчень та нагрудних знаків для даних осіб[6];
- перерахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам, джерелом створення яких є позики та гранти Європейського Союзу, урядів іноземних держав, іноземних фінансових та донорських установ і міжнародних фінансових організацій.

Під час формування проєктів місцевих бюджетів на 2023 рік необхідно використовувати Методичні рекомендації щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 02.01.2019 [3]. Для формування місцевих бюджетів рекомендується також використовувати нормативно-правові акти щодо

питань гендерної рівності, які передбачають дотримання зобов'язань України з цього питання. Включення гендерних питань до процесу розробки бюджетів повинно відбуватись через визначення конкретних завдань в бюджетних програмах та досягнення певних результативних показників за програмами.

Проаналізувавши ситуацію, у Держбюджеті-2023 було виявлено дві основні помилки: залишки освітньої субвенції не були збережені у громадах на наступний рік; грошова допомога була не перерахована для територіальних громад із врахуванням ВПО.

Висновки до розділу 3

Отже, під час удосконалення бюджетної системи України, в тому числі і територіальних громад особливої уваги потребують проблеми формування бюджетної системи та використання бюджетних ресурсів з метою позитивного впливу на соціальний та економічний розвиток держави та громад. Основною реформою бюджетного процесу є виведення його на загальнодержавний рівень.

В процесі розробки планових показників доходів і видатків місцевих бюджетів, спеціалістам, як і раніше, потрібно користуватись основними макроекономічними показниками щодо прогнозу розвитку вітчизняної економіки та нормами нормативно-правових документів у цій сфері. Проте показники місцевих бюджетів повинні враховувати стан воєного стану та особливі умови, що склались наразі в Україні. Місцеві органи влади повинні бути постійно готові справитись із викликами, які можуть бути спричинені військовою агресією, тому розробляючи місцеві бюджети потрібно передбачити джерела фінансових ресурсів на відновлення критичної інфраструктури та інші заходи.

Отже, оцінивши та проаналізувавши виконання бюджету Житомирської міської територіальної громади в умовах воєного стану, запропоновано вжити заходів щодо економії бюджетних коштів: здійснення жорсткої економії у бюджетній сфері, зменшення не менше ніж на 10% витрат на оплату праці,

оптимізація видатків та зменшення непершочергових витрат, проведення заходів щодо оптимізації та збереження робочих місць у бюджетних установах та комунальних підприємствах громади, подальше провадження системного контролю за роботою розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів в частині взяття зобов'язань (зокрема обліку робочого часу працівників та нарахування заробітної плати).

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичні підходи до вирішення завдання щодо удосконалення системи публічного управління механізмами залучення інвестицій в економіку України, що дозволило сформулювати такі висновки:

1. Місцеві бюджети є фінансову основою для забезпечення життєдіяльності територіальної громади. За рахунок коштів місцевих бюджетів створюються сприятливі умови для економічного розвитку громади, підтримується належний рівень надання соціальних послуг, формується ефективна виробнича та соціальна інфраструктура, забезпечується високий рівень якості життя населення. Планування і виконання місцевих бюджетів врегульовується низкою нормативно-правових документів та відбувається з дотриманням певних принципів.

2. Встановлено, що центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування приймають низку оперативних та результативних рішень, що призводять до змін у бюджетному законодавстві та спрямовані на захист населення і на ефективне функціонування бюджетної сфери під час воєнного стану. Під час війсьвої агресії та введення воєнного стану може здаватися, що питання органів місцевого самоврядування не на часі, проте слід наголосити, що саме на рівні громад забезпечується щоденний контакт громадян із владою, що є досить важливим в нинішній ситуації.

3. Доведено, що військова агресія та введення внаслідок цього воєнного стану в країні досить негативно вплинуло на формування доходної частини бюджету Житомирської міської територіальної громади у 2022 р. та перерозподіл видатків згідно ситуації, що склалась наразі. Зокрема, виїзд частини населення за кордон, припинення господарської діяльності частиною суб'єктів на території громади та зменшення обсягів реалізації продукції знизили економічні показники

діяльності громади, а отже і зумовили скорочення надходжень до місцевого бюджету.

4. Окремі положення нормативно-правових документів, зокрема, введення пільг при сплаті місцевих податків, відміна ставок акцизного збору та заборона торгівлі підакцизними товарами, також спричинили недоотримання доходів до бюджету громади. Несприятливе політичне та соціально-економічне середовище, в якому зараз знаходиться громада і вся країна, зумовили зростання заборгованості зі сплати місцевих бюджетів

5. В процесі розробки планових показників доходів і видатків місцевих бюджетів, спеціалістам, як і раніше, потрібно користуватись основними макроекономічними показниками щодо прогнозу розвитку вітчизняної економіки та нормами нормативно-правових документів у цій сфері. Проте показники місцевих бюджетів повинні враховувати стан воєного стану та особливі умови, що склались наразі в Україні. Місцеві органи влади повинні бути постійно готові справитись із викликами, які можуть бути спричинені військовою агресією, тому розробляючи місцеві бюджети потрібно передбачити джерела фінансових ресурсів на відновлення критичної інфраструктури та інші заходи.

6. Оцінивши та проаналізувавши виконання бюджету Житомирської міської територіальної громади в умовах воєнного стану, запропоновано вжити заходів щодо економії бюджетних коштів: здійснення жорсткої економії у бюджетній сфері, зменшення не менше ніж на 10% витрат на оплату праці, оптимізація видатків та зменшення непершочергових витрат, проведення заходів щодо оптимізації та збереження робочих місць у бюджетних установах та комунальних підприємствах громади, подальше провадження системного контролю за роботою розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів в частині взяття зобов'язань (зокрема обліку робочого часу працівників та нарахування заробітної плати).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Особливості складання проєктів місцевих бюджетів на 2023 рік – огляд основних показників та роз’яснення для громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15448>
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2022 № 978 «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2022-n#Text>
5. Указ Президента України від 24.02.2022 № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>
6. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14654>
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/verkhovna_rada_zbilshila_vidatki_derzhbiudzhetu_na_zmitsnennia_oboronozdatsnosti_na_2702_mlrd_grn-3563
8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435
9. Бондаренко Д. П. Місцеві податки та збори у контексті Податкового Кодексу України: теоретико-порівняльний аспект/ Д. П. Бондаренко // [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://elkniga.info/book_373_glava_5_M%D0%86S%D0%A1EV%D0%86_PODATKI_TA_ZBORI_U_.html

10. Борох Н. М. Шляхи вдосконалення механізму поповнення дохідної частини місцевих бюджетів України в кризовий період економіки // Бізнес Інформ. 2014. – №6. – С. 55–56

11. Бюджетний кодекс України (редакція від 09.12.2015, підстава 791- 19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>

12. Валовой внутренний продукт Украины [Електронний ресурс]. – Джерело доступу <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

13. Ганущак Ю. І. Г19 Місцеві бюджети / Юрій Ганущак. – К. : Легальний статус, 2013. – 48 с. – (Бібліотека депутата місцевої ради), с. 6.

14. Гнип І. П. Перспективи розвитку системи місцевих податків і зборів України / І. П. Гнип // – [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://libfor.com/index.php?newsid=344>

15. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : моногр. / В. Г. Дем'янишин – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496 с., с. 412].

16. Про схвалення концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р [Електронний ресурс].

17. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 308-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=308-2007-%F0> .

18. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.

19. Про затвердження Основних підходів до запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів : Наказ Міністерства фінансів України від 02.08.2010 р. № 805 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Legislation/Budget/Nakaz_%23805_10_0.pdf.

20. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

21. Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2015 бюджетний рік та два бюджетні періоди, що настають за плановим (2016-2017 роки) : Наказ Міністерства фінансів України від 16.10.2014 р. № 1052 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=403763&cat_id=392729.

22. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1602-14>.

23. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1621-15>.

24. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

25. Щербина І. Ф. Практичні аспекти програмно-цільового методу бюджетування. Зарубіжний досвід / [Щербина І. Бабіч Т., Козейчук С. та ін.] ; Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні» : матеріали тренінгів. – К. : RTI International (USAID), 2006. – 260 с.

26. Використання програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів України : [посіб. для фахівців] [Електронний ресурс].

27. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії / Бланкарт Ш.; [за ред. В. М. Федосова]. – К. : Либідь, 2000. – 654 с.

28. Доклад о развитии человека за 2001 год. Использование новых технологий в интересах развития человека. – Нью-Йорк : Оксфорд юниверсити пресс, Инк., 2001. – 264 с.

29. Ансофф И. Стратегическое управление / Ансофф И. ; сокр. пер. с англ.; [под ред. Л. И. Евенко]. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.

30. Близнюк В. В. Напрями реформування механізму забезпечення державних фінансових зобов'язань в частині розвитку людського капіталу / В. В. Близнюк // Вісник Хмельницького національного університету : Економічні науки. – 2005. – Т. 1, № 2. – С. 145–149. 8. Закон США «Про реформування суспільних послуг», 1978 р. [Електронний ресурс].

31. Капітальні інвестиції в економіку України: як змінювався приріст у 2016-2020 рр. Слово і діло: Аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/05/infografika/ekonomika/kapitalni-investycziyi-ekonomiku-ukrayiny-yak-zminyuvavsya-pryrist-2016-2020-rokax>

32. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

33. Іноземні інвестиції в українській економіці. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view

34. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0>